

27 januari 2019

GIJ ZULT GEEN AFGODEN DIENEN

Bijbellezing: Jozua 24

Ik wil in deze preek met u proberen een niveau dieper af te steken dan het benoemen van allerlei mogelijke afgoden. Allerelei voorbeelden van afgoden noemen, dat raakt niet altijd. De een herkent zich erin en de ander totaal niet. Maar...: wat houdt die verleiding tot afgoderij nu eigenlijk precies in, waarvoor in heel de Bijbel steeds wordt gewaarschuwd? En waarom staat dit gebod tegen de afgoden zelfs vooraan in de rij van Tien Geboden?

Ik denk dat er tenminste twee redenen zijn waarom dit gebod 'gij zult geen afgoden dienen' letterlijk en figuurlijk zo'n vooraanstaande plaats in de Bijbel heeft:

Ten eerste is dit gebod een logisch vervolg op hoe de Tien Geboden door God worden ingeluid. Voordat God Zijn tien regels geeft, spreekt God: *'Ik ben de HEERE, uw God, Die u uit het land Egypte, uit het slavenhuis, geleid heeft.'* Ik ben de HEERE! IK ben God. Ik ben *jullie* God, want Ik ben jullie *Bevrijder*. Nu, dan volgt hier op een heel natuurlijke manier uit dat er geen enkel andere macht of kracht, mens of beeld die eer van de HEERE toegedeeld mag krijgen. Want er is maar één God. De HEERE! En aan deze ene God heeft het volk Israël haar bevrijding, haar redding te danken. Deze God vraagt daarom exclusieve eer en toewijding. Hij wil de eer ontvangen die Hem toe komt. En Hij wil dat op geen enkele manier met andere goden delen. Dat moet eerst helder zijn, voordat de andere regels van deze God zullen worden nagevolgd.

De tweede reden waarom dit gebod vooraan staat in de rij van Tien Geboden heb ik van Luther. Luther legde uit dat al de andere geboden met het eerste gebod in verband staan. Want waarom zou je stelen, of jaloers zijn op het bezit van een ander? Alleen als dat bezit, dat geld of wat dan ook, voor jou een afgod is. Waarom zou je de vrouw van je naaste begeren? Alleen als je idolaat bent van deze vrouw, als je deze vrouw stiekem aanbidt. Zolang je geen afgoden hebt, zal je ook niet in de verleiding vallen om te begeren, om overspel te plegen, om te doden of te stelen. ... Ik vond dat wel een heel ontdekkende uitleg van Luther: waarom beger ik op sommige momenten het huis van mijn naaste, zijn rund, of zijn ezel of iets dat van mijn naaste is... en moet ik later tegen mijzelf zeggen dat ik toch ook tevreden ben met wat ik heb? Is er misschien zonder dat ik het doorhad, sprake van een afgod in mijn leven...?

Alle andere geboden hangen dus samen met dit eerste gebod 'gij zult geen afgoden dienen'... Dat is waarschijnlijk dan ook de reden, waarom Jozua inzoomt op dit eerste gebod, als op een moment met de belangrijkste vertegenwoordigers van het volk Israël bij de plaats Sichem is verzameld. Jozua is daar verzameld met deze vertegenwoordigers van het volk Israël om het verbond met God te bevestigen, om opnieuw die exclusieve relatie tussen de HEERE en Zijn volk uit te spreken. Jozua doet dit namens God, omdat het volk Israël zich nu op een overgangsmoment bevindt. Zelf zal Jozua binnenkort gaan sterven – hij is immers al oud – en voor het volk Israël zal een nieuwe periode aanbreken. Het volk Israël heeft de bevrijding uit Egypte en de barre tocht door de woestijn al even achter de rug. Zij is de Jordaan overgestoken om het land Kanaän in bezit te nemen. Er is ook al een heel gedeelte van het land veroverd en nu zal de definitieve vestiging in het Beloofde Land daarom vorm gaan krijgen. En nu, op dit overgangsmoment, roept Jozua het volk bij elkaar. Voor Israël, voor wie nu nieuwe periode aanbreekt in hun langverwachte land, komt het erop aan om de Heere God te zullen blijven dienen. Zij mogen Hem beslist niet vergeten, nu zij zich hier in het Beloofde Land met huisje, boompje, beestje kunnen gaan bezig

houden. Zij mogen beslist niet vergeten dat *Hij* hun dit land had gegeven, waar zij zich vestigen... Zij mogen ook niet vergeten dat zij ook hier in het land Kanaän helemaal van God afhankelijk zijn wat veiligheid en wat levensmogelijkheden betreft, zoals in de jaren hiervoor in de woestijn. Nu kwam het erop aan dat zij hun God trouw zouden blijven, te midden van al die andere volken met hun andere goden. En daarom vernieuwt Jozua het verbond tussen God en Israël. Zo zou je het namelijk kunnen noemen wat er hier in Jozua 24 wordt beschreven: *een verbondsvernieuwing*. Een vernieuwde verklaring dat God hun God zal zijn en dat zij Gods volk zullen zijn. Het verbond was al gesloten met Abraham, eeuwen geleden. Daar herinnert de plaats ook aan waar Jozua en het volk nu samen zijn, want juist hier in Sichem heeft de HEERE eeuwen geleden aan Abraham beloofd dat hij een groot nageslacht zal krijgen. En nu wordt het verbond tussen God en het volk van Abraham hier in Sichem, hernieuwd. Bevestigd. Jozua somt eerst uitgebreid alle daden op die de HEERE heeft gedaan om Israël te bevrijden, om Israël tot Zijn volk te maken. En Israël moet vervolgens beloven dat zij geen andere goden zal dienen, dat zij alle mogelijke goden uit haar midden weg zal doen en trouw zal zijn aan haar God Die haar heeft bevrijdt. En als Israël dit plechtig heeft beloofd, zet Jozua een steen rechtop, zo hebben wij gelezen. Een steen als gedenkteken. Een monument, dat hen altijd aan hun belofte van exclusieve trouw aan God zal moeten herinneren.

Om nu wat dichterbij onze eigen leefwereld te komen, is het goed om te bekijken waarom die afgoden voor Israël nu zo'n grote verleiding waren. Want dat ze een grote verleiding waren, dat is in Israëls geschiedenis wel gebleken... Waarom hadden die afgoden nu zo'n aantrekkingskracht?

Nu, het had alles te maken met de functie van die afgoden. Baäl was een vruchtbaarheidsgod. Hij moest zorgen voor een goede opbrengst van het land, voor regen, maar ook voor een nageslacht. Er was ook een oorlogsgod, die door andere volken werd gediend. Vruchtbaarheidsgoden, oorlogsgoden... en zo waren er nog een heel aantal andere goden voor al die dingen en al die momenten die men zelf niet in de hand had. De goden waren bedoeld om veiligheid en bescherming te geven..., om te zorgen dat je een gerust leven kon leiden. Afgoden dienen, dat had dus te maken met het zoeken naar rust en zekerheid, naar veiligheid en stabiliteit in je leven. Kortom: al die dingen die zo belangrijk zijn in je leven, maar die je niet zelf in de hand hebt. Afgodendienst had niet simpelweg te maken met dingen waar je helemaal aan verslingerd bent, dingen waar je zo in kan op gaan dat het misschien wat 'over-de-top' is, dat het 'een afgod voor je wordt'..., afgodendienst heeft te maken met de kernwaarden van je leven: zekerheid in je leven, rust in je leven, hoop en toekomst, veiligheid en geborgenheid, de zin van je leven.

Nu, met deze dingen zijn alle mensen bezig. Niet alleen de verstokte heidenen, of angstige bijgelovige mensen. Zin, zekerheid, hoop, je eigenwaarde, je toekomst, daar is iedereen mee bezig. Daarom roept Jozua ook op 'kies voor jullie heden, wie jullie zullen dienen. Of de goden van over de Jordaan (de goden van Babel). Of de goden van dit land, de goden van de Amorieten. Of de HEERE.' Het is niet de vraag *of* je dient..., maar *wie* je dient. Waar zoek ik mijn zin, mijn zekerheid...? Waar vind ik rust voor mijn leven en in mijn leven...? Wat zet ik in tegen mijn angsten...? Wat is mijn hoop, mijn vertrouwen...? Wie bepaalt mijn eigenwaarde, de waarde van mijn leven...? Kiest u heden *wie* gij dienen zult...

Ik hoop dat het thema 'afgoden' hiermee iets dichterbij komt... Maar het lastige is, dat afgoden heel stilletjes aanwezig kunnen zijn. Want het is natuurlijk de vraag: *wanneer* wordt iets tot een afgod? Je vermogen kan een afgod zijn, maar het kan ook een middel zijn om God mee te dienen. Je gezondheid kan een afgod zijn, maar iemand die helemaal niets om zijn of haar gezondheid geeft, dat is ook niet

gezond. Al die middelen, mensen en mogelijkheden die bijdragen aan rust, aan vreugde en vrede, aan zekerheid en zin, hoeven niet per definitie een afgod te zijn. Het is de vraag bij afgoden: *waar dreigt God achter de middelen of mensen te verdwijnen?* Is dat het geval? Dan is het een afgod. Dan staat het blijkbaar je exclusieve toewijding aan God in de weg.

Om er nog wat meer woorden aan te geven om onze afgoden te ontmaskeren: afgoden dat zijn mensen of dingen, of waarden waar de meeste tijd en aandacht van ons naar toegaan. Datgene waar wij graag aan denken, als onze gedachten even afdwalen. Afgoden dat zijn die dingen en mensen die ons verlangen doen groeien..., die onze gedachten in beslag nemen..., die onze emoties sturen..., daar waar wij offers voor over hebben. Dat waar wij ons heel goed bij voelen en naar verlangen. Dat wat voor ons niet meer een middel is..., maar een doel op zichzelf. ... Nogmaals: het hoeven geen slechte dingen te zijn., afgoden kunnen ook heel goede en nastrevenswaardige dingen zijn..., *goede en nastrevenswaardige dingen die echter wel op de verkeerde plaats staan in ons leven*, namelijk: boven... of naast God.

Wees eens eerlijk..., had Jozua gelijk? Zijn er ook bij u of jou afgoden, waarvan geldt dat je haast niet zonder kunt en dat ze naast of zelfs boven God staan?

Het kan soms zo onopvallend, zo gemeen stiekem zijn... Afgodsbeelden zijn zichtbaar. Die kon je op aanraden van Jozua gewoon uit de vensterbank oppakken en in de prullenbak gooien. Maar mijn toewijding en plichtsbesef wat betreft mijn baan of studie, mijn liefde voor mijn partner? Mijn inzet voor de kerk? Mijn verantwoordelijkheid voor een financieel stabiel huishouden? En het werken aan mijzelf? Daar zou misschien niemand je vreemd op aankijken. Maar kijk eens in je hart: waar is je vertrouwen op gericht? ... Wat of wie is je toevlucht in je angsten? ...Wat is jouw bron van energie en hoop? ...Wie bepaalt er hoe jij naar jezelf kijkt? ...Wat bepaalt jouw toekomst? .. Is het God Die het voor het zeggen heeft? Of hebben andere goden het voor het zeggen?

Doe de afgoden weg. Dat gaat natuurlijk wat makkelijker bij een afgodsbeeldje dan bij je baan... Wat is verstandig in dezen? Nu, ik ga u niet adviseren om morgenochtend uw baan op te zeggen. Dat is misschien niet zo handig. Maar uiteindelijk zijn pijnlijke, radicale keuzen (op welke manier dan ook) wel veel beter dan de verbinding met God dreigen te verliezen... Want dat is eeuwig zonde.

Nog één ding onder het kopje 'afgoden' en dan wil ik afsluiten door iets over God Zelf te zeggen, want dat is nog veel belangrijker natuurlijk. Maar nog één ding dus over die afgoden: een van de meest populaire afgoden van dit moment is volgens mij 'je eigen zelf'. Wat ik vaak hoor, is dat je moet geloven in jezelf..., dat je moet vertrouwen op jezelf..., dat je moet houden van jezelf... en dat je jezelf dit of dat moet gunnen. Wat een offers worden er gebracht aan de god 'mijzelf'. Het zoeken naar eigenwaarde, naar waardering, naar bevestiging, naar talent, naar tevreden kunnen zijn over jezelf..., dat is volgens mij behoorlijk doorgesloten. Zouden er daarom zoveel hedendaagse christelijke liederen ook over 'ik' en 'mij' gaan? ... Waar draait het om in mijn geloof? Toch om God... en God alleen?

Maar laten wij niet bij de afgoden blijven steken, maar tenslotte naar God kijken...

Wat ik nu zo heel erg mooi vind hè, dat is dat God eerst Zijn genade laat zien, voordat Hij Jozua het volk laat opdragen om alle afgoden weg te doen. Uit alles wat Jozua over God vertelt, spreekt namelijk Gods liefde en redding. Jozua verhaalt Gods keuze om Abraham uit zijn heidense wereld vol met afgoden te roepen om Hem te volgen. Jozua vertelt over Gods redding van Abrahams nageslacht uit Egypte. God Die voor Zijn volk instond. Gods bijzondere geduld met Zijn volk in de woestijn. Gods bescherming tegen de

vijanden. Genade op genade. Steeds was het God Die koos, God Die riep, God Die redding bracht, God Die genadig was. Ik hoor daarom in de oproep om alle afgoden weg te doen niet alleen Gods eis om alle eer te ontvangen. Dat ook, zeer zeker. Maar ik hoor daarin ook Gods beweging en betrokkenheid op uw en mijn leven. God wil niet dat u en ik teleurgesteld uitkomen. God wil niet dat wij vastlopen in het dienen van goden die ten diepste ons niet kunnen geven wat zij pretenderen te geven. Ik citeer een collega, die dit heel mooi onder woorden bracht. Hij zei: *Afgoden hebben geen stem om je te troosten (als de koersen instorten of je leven onder druk komt te staan); afgoden hebben geen schouder om tegen te steunen (als je gezondheid het te wensen overlaat); afgoden hebben geen armen om je te dragen (als mensen je laten vallen).*

Gods eerste gebod en Zijn bevel om dit gebod strikt na te leven is ten diepste genade. Misschien wel pijnlijke genade, omdat het om pijnlijke keuzen in ons leven vraagt..., maar God, de Bevrijder van Israël, heeft ons heil, ons geluk, onze vrijheid, ons eeuwig leven op het oog.

In deze duidelijke taal van Jozua, waarmee hij zijn volk voor de keuze stelde, hoor ik daarom ook al iets opklinken van de grote Jozua, van Jezus Christus. Zijn oproep tot navolging, om Hem te volgen, om Hem te dienen, is ook heel erg verplichtend en radicaal. Jezus volgen betekent veel loslaten. Het betekent je leven misschien wel helemaal op de kop moeten zetten. Een hele hoop afgoden tegelijkertijd in de container gooien. Maar Jezus is geen despoot die alles van mij vraagt en mij helemaal klem zet..., Hij is de HEERE Die alles van Zichzelf heeft gegeven om mij te redden. Zijn oproep om mijzelf te verloochenen, mijn kruis te dragen en alles voor Hem op te offeren, klonk op het moment dat Hij de weg richting Jeruzalem ging om daar als een misdadiger gevangen genomen en gekruisigd te worden. De HEERE Die mij opdraagt om alleen aan Hem mijn offers te brengen, is Degene Die Zich voor mij helemaal en totaal heeft opgeofferd...Hij vraagt mij veel, Hij vraagt mij alles aan Hem te geven, alles voor Hem te doen, maar Hij heeft Zelf aan het kruis voor mij uitgeroepen: 'het is volbracht!'

Als je beseft Wie deze God is..., zo wonderlijk..., zo bijzonder..., je kan er niet bij met je verstand, je kunt er niets van begrijpen... Als je beseft wie deze God is: de Schepper Die Zijn schepping nooit in de steek zal laten..., de hemelse Vader Die op de uitkijk staat voor verloren zonen en dochters..., de Heere Jezus Die de kruisdood tegemoet ging, zodat wij in lijden en dood niet alleen hoeven te zijn..., De Redder Die al onze zonden en tekortkomingen wil vergeven... Wat zijn al die andere goden dan toch uiterst nietig en betrekkelijk!

Bij ons in de straat hebben wij nieuwe lantaarnpalen. Ik ben blij dat deze lampen er zijn. Zonder die lampen ben je nergens. En als je goed kijkt, merk je ook het verschil. Zo gaat dat met verlichting: er wordt steeds wat nieuws uitgevonden en voor je gevoel wordt het steeds beter. Maar pasgeleden brandden de lantaarnpaallichten ook een keer overdag. Maar toen zag ik er niets van. Want bij de zon vergeleken, zijn al die lampen – hoeveel er ook in de straat staan – werkelijk helemaal niets. Nu, zo werkt het ook met afgoden. Wat kunnen ze soms belangrijk voor je lijken. Iedereen maakt er op zijn of haar manier gebruik van. En steeds verschijnen er nieuwe edities van afgoden, steeds beter voor je gevoel. Totdat de zon in je leven gaat stralen. Dan blijken al die lichten zo uiterst beperkt te zijn. Ja, als je de zon mag zien, dan verdwijnt de nacht met al haar kunstlicht.

God en de afgoden. Een verschil tussen dag en nacht!